

The University of Tehran Press

Journal of
Social Business

Online ISSN:

Home Page: <https://jsbu.ut.ac.ir/>

Identifying the Antecedents and Consequences of the Value Chain of Medicinal Plants in Order to Empower the Utilizers of Nodushan Rangelandsins of Yazd Province

Mohammad Reza Sayadi¹ | Mohammad Jafari^{2*} | Leila Avazpour³

1. Department of Arid and Mountainous Regions Rehabilitation, Faculty of Natural Resources, University of Tehran, karaj, Iran. Email: mohammadreza991376@gmail.com

2. Corresponding Author, Department of Arid and Mountainous Regions Rehabilitation, Faculty of Natural Resources, University of Tehran, karaj, Iran. Email: jafary@ut.ac.ir

3. Department of Natural Resources Policy, Faculty of Natural Resources, University of Tehran, Karaj, Iran. Email: leila.avazpour@ut.ac.ir

ARTICLE INFO

Article type:
Research Article

Article History:

Received August 11, 2024

Revised August 23, 2024

Accepted September 07, 2024

Published online September 22, 2024

Keywords:

Budget and capital,
Economic development,
Glaser's approach,
Grounded theory,
Marketing.

ABSTRACT

Medicinal plants play a crucial role in enhancing the quality of life for utilizers due to their therapeutic properties and high economic value. This study aimed to identify the antecedents and consequences of the medicinal plant value chain in order to empower the utilizers of Nadushan rangelands in Yazd province, Iran. The research method was applied in terms of its purpose, exploratory in nature, and utilized the database method and Glaser's approach. Data was collected from 30 theoretical and experimental experts with more than 5 years of work experience, relevant research activities, as well as users of medicinal plants in the Nadushan region of Yazd province. Purposeful sampling and theoretical judgment were used to select the participants. The results revealed 4 final codes for antecedents and 7 final codes for consequences. The antecedents include climatic factors, cultivation potential, funding, initial capital, and maintaining the value chain. The consequences of the chain include improving people's health, supporting production, market development, environmental protection, efficiency of medicinal plants, economic development, cultural and social development. According to the findings, strengthening the medicinal plant value chain and optimal use of rangelands can contribute to sustainable development and improve the quality of life in the region. This study emphasizes the importance of cooperation between rangeland utilizers, government, and educational institutions to efficiently utilize the potentials in this field. Identifying and analyzing the antecedents and consequences can serve as a model for other similar regions in the country.

Cite this article: Sayadi, M. R.; Jafari, M. & Avazpour, L. (2024). Identifying the Antecedents and Consequences of the Value Chain of Medicinal Plants in Order to Empower the Utilizers of Nodushan Rangelandsins of Yazd Province. *Journal of Social Business*. 1 (1), 75-92.

© Mohammad Reza Sayadi, Mohammad Jafari, Leila Avazpour **Publisher:** The University of Tehran Press.

شناسایی پیشایندها و پسایندهای زنجیره ارزش گیاهان دارویی در راستای توانمندسازی بهره‌برداران مراتع ندوشن استان یزد

محمد رضا صیادی^۱ | محمد جعفری^{۲*} | لیلا عوض پور^۳

۱. گروه احیای مناطق خشک و کوهستانی، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تهران، کرج، ایران. رایانامه: mohammadreza991376@gmail.com
۲. نویسنده مسئول، گروه احیای مناطق خشک و کوهستانی، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تهران، کرج، ایران. رایانامه: jafary@ut.ac.ir
۳. گروه سیاست‌گذاری منابع طبیعی، دانشکده منابع طبیعی، دانشگاه تهران، کرج، ایران. رایانامه: leila.avazpour@ut.ac.ir

اطلاعات مقاله

چکیده

نوع مقاله:

پژوهشی

تاریخ‌های مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۲۱

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۶/۰۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۱۷

تاریخ انتشار: ۱۴۰۳/۰۷/۰۱

کلیدواژه:

بازاریابی،

بودجه و سرمایه،

توسعه اقتصادی،

رویکرد گلگیری،

نظریه داده‌بنیاد.

گیاهان دارویی به دلیل خواص درمانی و ارزش اقتصادی زیاد، اهمیت زیادی در بهبود کیفیت زندگی بهره‌برداران دارند. این پژوهش با هدف شناسایی پیشایندها و پسایندهای زنجیره ارزش گیاهان دارویی در راستای توانمندسازی بهره‌برداران مراتع ندوشن استان یزد انجام گرفت. روش پژوهش از نظر هدف کاربردی، از نظر ماهیت اکتشافی با استفاده از روش داده‌بنیاد و رویکرد گلگیری بوده است. داده‌ها از ۳۰ نفر از خبرگان نظری و تجربی با سابقه کاری بیش از ۵ سال، فعالیت پژوهشی مرتبط و همچنین بهره‌برداران گیاهان دارویی در منطقه ندوشن استان یزد جمع‌آوری شد. برای انتخاب مشارکت‌کنندگان از روش نمونه‌گیری هدفمند و قضاوت نظری استفاده شد. ۴ کد نهایی برای پیشایندها و ۷ کد نهایی برای پسایندها شناسایی شد. پیشایندها شامل عوامل اقلیمی، پتانسیل کشت، بودجه و سرمایه اولیه و حفظ زنجیره ارزش و پسایندها شامل بهبود سلامت افراد، حمایت از تولید، توسعه بازار، حفاظت از محیط زیست، بهره‌وری از گیاهان دارویی، توسعه اقتصادی و توسعه فرهنگی و اجتماعی هستند. با توجه به این نتایج، تقویت زنجیره ارزش گیاهان دارویی و استفاده بهینه از مراتع می‌تواند به توسعه پایدار و بهبود کیفیت زندگی در منطقه کمک کند. این پژوهش به‌ویژه بر اهمیت همکاری بین بهره‌برداران، دولت و نهادهای آموزشی با هدف بهره‌برداری بهینه از پتانسیل‌های موجود در این حوزه تأکید دارد. همچنین شناسایی و تحلیل این پیشایندها و پسایندها می‌تواند الگویی برای استفاده در دیگر مناطق مشابه در کشور باشد.

استناد: صیادی، محمد رضا؛ جعفری، محمد و عوض پور، لیلا (۱۴۰۳). شناسایی پیشایندها و پسایندهای زنجیره ارزش گیاهان دارویی در راستای توانمندسازی بهره‌برداران مراتع ندوشن استان یزد. کسب و کار اجتماعی، ۱ (۱) ۷۵-۹۲.

۱. مقدمه

در ایران مراتع بیش از ۵۰ درصد از سطح زمین را پوشش می‌دهند. این منطقه وسیع از منابع تولیدی اساسی کشور به‌شمار می‌رود و جایگاه ویژه‌ای در تأمین علوفه دام‌های اهلی و همچنین تولید مواد غذایی دارد (Asaadi & Khoshnood Yazdi, 2011). تخمین زده می‌شود که مراتع حدود ۳۰ تا ۵۰ درصد از سطح زمین را در جهان پوشش می‌دهند و بر این اساس، بزرگ‌ترین اکوسیستم در جهان هستند (Sugita, 2007). این مناطق وسیع از دامنه گسترده‌ای از گونه‌های گیاهی و جانوری پشتیبانی می‌کنند و اهمیت زیادی در تنوع زیستی جهان دارند (Briske et al, 2023). اما همچنان استفاده اصلی از مراتع در بسیاری از مناطق، تأمین علوفه برای چرای دام است. تأمین بی‌رویه علوفه سبب مشکلات بسیاری از مراتع در سال‌های اخیر شده است (سواری و همکاران، ۲۰۲۲)، به‌نحوی که تخریب مراتع یکی از معضلات جدی زیست‌محیطی جهان به‌شمار می‌رود (Daba & Mammo, 2024).

برنامه‌ریزی مؤثر برای استفاده از مراتع با هدف کاهش آثار نامطلوب فشار بر مراتع به‌منظور حفظ اکوسیستم‌های مرتعی و خدمات آنها بسیار مهم است (Cho & Mutanga, 2021). با توجه به اینکه مدیریت پایدار مراتع با چالش‌های جدی و خطر تخریب مواجه است، انتخاب نوع بهره‌برداری در جهت مدیریت هرچه بهتر مراتع از مهم‌ترین اولویت‌هاست (شهرکی و همکاران، ۲۰۲۲).

یکی از راه‌های کاهش فشار بر مراتع، ترویج معیشت جایگزین و اجرای پروژه‌های چندمنظوره است (فروزه و میردیلمی، ۲۰۲۱). مراتع اکوسیستمی هستند که افزون‌بر تأمین علوفه، خدمات و عملکردهای مختلفی دارند. از مهم‌ترین مصارف مرتعی می‌توان به گردشگری، چرای دام و زنبورداری و گیاهان دارویی اشاره کرد (رحیمی ده‌چراغی و همکاران، ۲۰۲۳).

استفاده از گیاهان با کاربرد بهداشتی و درمانی دارای سابقه تاریخی است. امروزه نیز استفاده گیاهان دارویی در سرتاسر جهان اهمیت و محبوبیت بیشتری پیدا کرده است (Zahra et al, 2020). به‌نحوی که در حال حاضر، ۸۰ درصد جمعیت کشورهای جهان در این زمینه اغلب به داروهای گیاهی متکی هستند (Hishe et al, 2016). که این آمار در کشورهای در حال توسعه می‌تواند به ۹۵ درصد برسد (Rivera et al, 2013).

گیاهان دارویی افزون‌بر ارزش‌های بهداشتی و درمانی ارزش اقتصادی زیادی دارند (Lu et al, 2024). پیش‌بینی می‌شود که بازار جهانی داروهای گیاهی از ۸۳ میلیارد دلار در سال ۲۰۱۹ به حدود ۵۵۰ میلیارد دلار تا سال ۲۰۳۰ برسد که نشان‌دهنده افزایش اهمیت اقتصادی این دسته از گیاهان (Nath et al, 2023) و تأثیر آنها در تقویت اقتصاد کشورهای در حال توسعه است (Zahra et al, 2020).

اکوسیستم‌های مرتع با توجه به سهم زیاد خود در تولید گیاهان دارویی، به افزایش رشد اقتصادی در جهان کمک می‌کنند (Cho et al, 2021). بنابراین بهره‌برداری از گیاهان دارویی در مراتع، فعالیتی با ارزش اقتصادی زیاد و منبع درآمد خوبی برای مرتعداران و بهره‌برداران است (غفاری کهنه‌فروید و همکاران، ۲۰۲۳). در این زمینه بهره‌برداری صحیح از گیاهان دارویی، می‌تواند نقش مهمی در بهبود معیشت، افزایش رفاه و توانمندسازی مرتعداران، حفظ اکوسیستم‌های مرتعی و ارتقای خدمات اکوسیستمی مرتبط با آنها داشته باشد (دشتی و همکاران، ۲۰۲۲).

توجه به انواع خدمات ارائه‌شده توسط مرتع و تعیین ارزش اقتصادی این خدمات، در برنامه‌ریزی و مدیریت بهینه، ایجاد اشتغال و افزایش درآمد بهره‌برداران بسیار ضروری است (جعفری‌نژاد و همکاران، ۲۰۱۹). بنابراین شناخت گیاهان دارویی و ارزیابی اقتصادی بهره‌برداری از آنها از الزامات اساسی استفاده چندمنظوره از مراتع است (فخیمی و همکاران، ۲۰۲۱). در این راستا پرداختن به بررسی وضعیت زنجیره ارزش گیاهان دارویی، با بهبود و اتصال شبکه تولید و عرضه این محصولات به توانمندسازی بهره‌برداران کمک خواهد کرد (مظهری و رسول‌زاده، ۲۰۲۱).

مفهوم «زنجیره ارزش» را پورتر (۱۹۸۵) برای توصیف گستره کاملی از فعالیت‌هایی معرفی کرد که برای ارائه محصول یا خدمات از طریق مراحل مختلف تولید، توزیع به مصرف‌کنندگان و دفع نهایی پس از استفاده لازم است. همان‌طور که محصول از یک حلقه در زنجیره به بازیکن حلقه حرکت می‌کند، فرض می‌شود که ارزش پیدا می‌کند (Hellin & Meijer, 2006). به این ترتیب، زنجیره ارزش برای تفکیک کسب‌وکار به فعالیت‌های اصلی کاربرد دارد و در نتیجه امکان شناسایی منابع مزیت رقابتی را فراهم می‌کند. این مفهوم در طول سال‌ها، موضوع پژوهش‌های در حال رشد در اقتصاد و مدیریت بوده است (Abecassis-

(Moedas, 2006). از این رو با توجه به مباحث مطرح شده، هدف اصلی پژوهش حاضر، شناسایی پیشایندها و پسایندهای زنجیره ارزش گیاهان دارویی در راستای توانمندسازی بهره‌برداران مراتع ندوشن استان یزد است. در زمینه موضوع این پژوهش، تحقیقات داخلی و خارجی متعددی انجام گرفته است که برخی از آنها تا حدی مرتبط با پژوهش حاضر است. در پژوهش حسن‌پور (۲۰۲۳) با هدف تشکیل و توسعه زنجیره ارزش کشاورزی، راهکار ساماندهی بازار محصولات کشاورزی حاکی از این بود که ناآگاهی عوامل بازار از زنجیره ارزش، وجود مسائل اقتصادی و حلقه‌های معیوب که عملاً خلق ارزش نمی‌کنند، مانع پیوستگی حلقه‌های زنجیره تأمین و ارزش در بخش کشاورزی شده است. براساس پژوهش رضایی و همکاران (۲۰۲۳) با هدف مدل‌سازی کیفی مشکلات زنجیره ارزش محصولات گلخانه‌ای در استان زنجان، مشکلات زنجیره ارزش محصولات گلخانه‌ای در استان زنجان در قالب دو دسته مشکلات مرتبط با حلقه‌های زنجیره ارزش پورتر و مشکلات مرتبط با زمینه زنجیره ارزش پورتر قرار گرفتند. بر این اساس، اصلی‌ترین مشکلات تولید محصولات گلخانه‌ای در ارتباط با حلقه‌های مختلف زنجیره ارزش پورتر مربوط به حلقه تولید و فعالیت‌های پشتیبان هستند. همچنین برحسب زمینه زنجیره ارزش پورتر نیز مشکلات مدیریتی و ساختاری، مشکلات اداری و دیوان‌سالارانه و مشکلات مالی و اقتصادی، مهم‌ترین مشکلات تولید محصولات گلخانه‌ای در استان زنجان هستند.

پژوهش لو^۱ و همکاران (۲۰۲۴) با هدف ارائه مبانی نظری برای توسعه پایدار گیاهان دارویی انجام گرفت. با توجه به پژوهش‌های محدود در زمینه زنجیره ارزش گیاهان دارویی، این پژوهش به تحلیل عوامل مؤثر بر توسعه گیاهان دارویی از منظر زنجیره ارزش، از جمله انتخاب مناطق رشد تا فرایند نگهداری گیاهان دارویی می‌پردازد و چالش‌های پیش روی فرایند تولید گیاهان دارویی را خلاصه می‌کند. سوزا و د فاتیما فریرو^۲ (۲۰۲۳) با هدف بررسی استفاده از فعالیت‌های شبکه‌ای کشاورزان گیاهان دارویی و معطر برای غلبه بر چالش‌ها در توسعه کسب‌وکارشان پژوهشی انجام دادند. در این مقاله از مجموعه‌ای از داده‌های جمع‌آوری شده هدفمند در شبکه‌ای از تولیدکنندگان پرتغالی گیاهان دارویی و معطر که سازماندهی شدند، استفاده شد. داده‌ها از طریق یک پرسشنامه جمع‌آوری شد. نتایج، اهمیت شبکه‌ها را برای توسعه این کسب‌وکارها تأیید می‌کند. با این حال می‌توان تنوعی را در ارزیابی نقش آن شبکه‌ها، هم با در نظر گرفتن موقعیت مزارع و هم موقعیت آنها در زنجیره ارزش شناسایی کرد.

در زمینه زنجیره ارزش گیاهان دارویی پرداختن به پیشایندها و پسایندهای زنجیره ارزش گیاهان دارویی از اهمیت زیادی برخوردار است، زیرا این عوامل به‌طور مستقیم بر کیفیت، کمیت و رقابت‌پذیری محصولات تأثیر می‌گذارند (Lv et al, 2024). پیشایندها^۳ شرایط، عوامل یا رویدادهایی‌اند که پیش از وقوع پدیده اصلی بر آن تأثیرگذارند. این عوامل شامل ویژگی‌های فردی، اجتماعی، فرهنگی یا محیطی‌اند که به شکل‌گیری پدیده کمک می‌کنند (Costa et al, 2020; Serah et al, 2018). پسایندها^۴ پیامدها یا آثاری هستند که از پدیده حاصل می‌شوند. آنها می‌توانند تأثیرات فوری و بلندمدت بر افراد یا گروه‌ها را در بر گیرند و نشان دهند که چگونه سوابق و پدیده برای شکل دادن به تجارب یا رفتارها با هم تعامل دارند (Serah et al, 2018; Mishra et al, 2021).

با وجود اهمیت گیاهان دارویی مرتعی در بهبود کیفیت زندگی بهره‌برداران و نقش مهم آنها در اقتصاد محلی، زنجیره ارزش گیاهان دارویی با چالش‌ها و محدودیت‌های مختلفی در مرتعداری به‌ویژه در منطقه ندوشن استان یزد مواجه است. این چالش‌ها شامل فشارهای زیست‌محیطی ناشی از برداشت بی‌رویه، بی‌توجهی به کشت پایدار و بهره‌برداری غیرمستمر از منابع طبیعی است. همچنین در بسیاری از مناطق، نبود زیرساخت‌های مناسب و همکاری نداشتن بهره‌برداران و نهادهای دولتی، مانع توسعه بهینه زنجیره ارزش گیاهان دارویی می‌شود. این مشکلات می‌توانند به کاهش کیفیت محصولات و نارضایتی بهره‌برداران منجر شوند. این پژوهش به شناسایی پیشایندها و پسایندهای زنجیره ارزش گیاهان دارویی در مراتع ندوشن استان یزد پرداخته است. اهداف خاص این پژوهش، شناسایی عوامل مؤثر در ایجاد و تقویت زنجیره ارزش گیاهان دارویی، بررسی تأثیر این زنجیره بر توانمندسازی

1. Iv

2. Sousa & de Fátima Ferreiro

3. Antecedents

4. Consequences

بهره‌برداران و توسعه پایدار منطقه و ارائه پیشنهادهای کاربردی برای بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی بهره‌برداران است. با توجه به اینکه بخش عمده‌ای از گیاهان دارویی از مراتع تأمین می‌شود، پرداختن به زنجیره ارزش گیاهان دارویی در این مراتع بسیار ضروری است و در هیچ یک از پژوهش‌های پیشین به این موضوع پرداخته نشده است. هدف پژوهش حاضر شناسایی پیشایندها و پسابندهای زنجیره ارزش گیاهان دارویی در منطقه ندوشن استان یزد است. یافته‌های این پژوهش می‌تواند به کارآفرینی و توانمندسازی بهره‌برداران و جلب مشارکت آنان کمک کند و همچنین با ارائه پیشنهادهای عملی، زمینه‌ساز توسعه پایدار در این حوزه شود.

۲. روش‌شناسی تحقیق

۲.۱. منطقه پژوهش

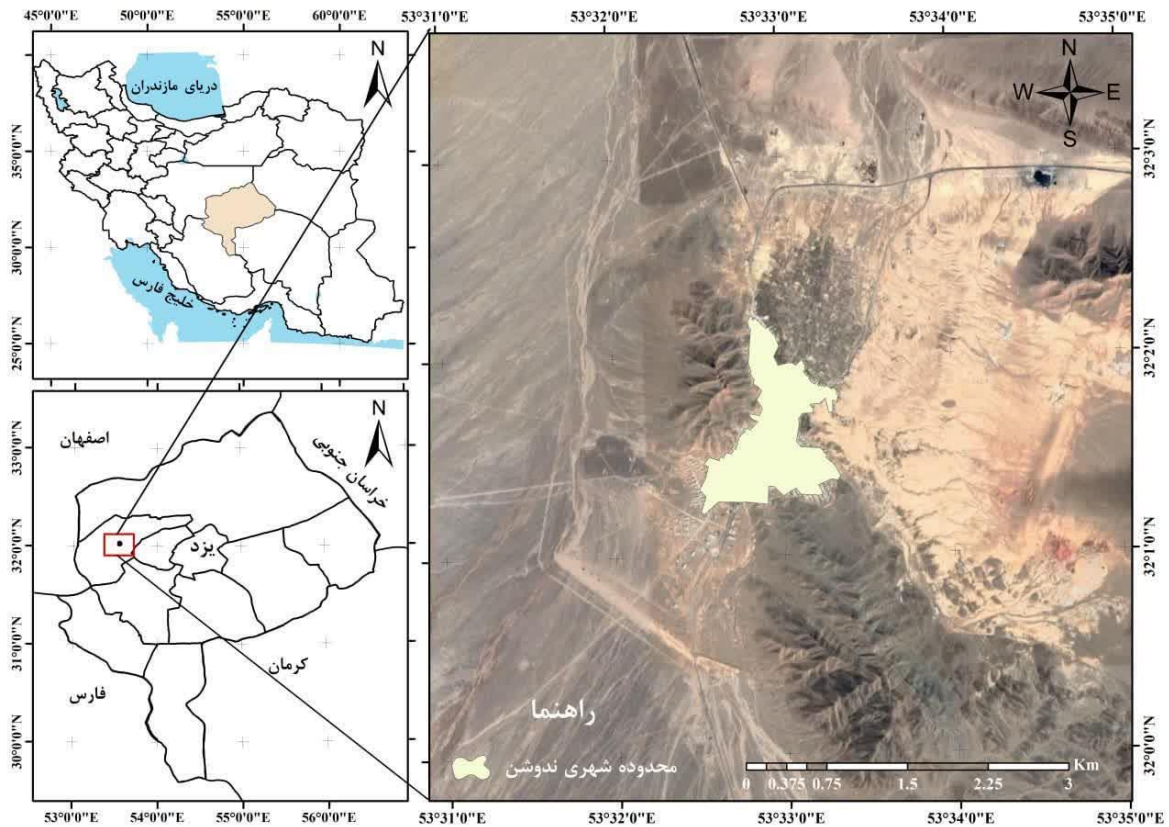
منطقه ندوشن بخشی از شهرستان میبد به وسعت ۱۰۹۴۰۰ هکتار است. که در فاصله ۸۰ کیلومتری غرب شهر یزد قرار دارد. از نظر موقعیت جغرافیایی در محدوده ۴۶ و ۳۱ تا ۱۵ و عرض شمالی و ۲۴ و ۵۲ تا ۴۷ و ۵۳ طول شرقی قرار دارد. حداقل و حداکثر ارتفاع منطقه از سطح دریا ۱۵۲۹ و ۳۲۶۰ متر است. متوسط بارندگی سالیانه بین ۱۰۹ تا ۲۲۰ میلی‌متر است که در ارتفاعات بیشتر به صورت برف است. بررسی به عمل آمده (۱۳۸۵-۱۳۷۵) نشان داد که ۲۸۲ گونه گیاهی متعلق به ۲۰۴ جنس و ۴۸ تیره در منطقه وجود دارد. بیشترین تعداد گونه‌ها، به ترتیب مربوط به تیره‌های کاسنیان^۱ با ۴۴ گونه (۱۵/۶ درصد)، باقلاییان^۲ با ۲۷ گونه (۹/۵۷ درصد)، شب‌بویان^۳ با ۲۵ گونه (۸/۸۶ درصد) و نعناعیان^۴ با ۲۴ گونه (۸/۵۱ درصد) است. بررسی اشکال زیستی گیاهان به روش رونکیه نشان داد که همی کریپتوفیت‌ها با ۳۷/۹۴ درصد (۱۰۷ گونه) فراوان‌ترین شکل زیستی هستند. شکل‌های زیستی تروفیت با ۲۸/۷۲ درصد (۸۱ گونه) و کامفیت با ۱۶/۳۱ درصد (۴۶ گونه) در رتبه‌های بعدی قرار دارند. پراکنش جغرافیایی گیاهان منطقه نشان می‌دهد که ۷۴/۴۷ درصد گونه‌ها (۲۱۰ گونه) به ناحیه ایرانی-تورانی تعلق دارند. گونه‌های دیگر افزون بر ناحیه ایرانی-تورانی در نواحی رویشی دیگر نیز پراکنش دارند. از ۲۸۲ گونه فلور منطقه، ۵۵ گونه (۱۹/۵ درصد) گیاه دارویی، ۳۲ گونه (۱۱/۳۵ درصد) انحصاری ایران و ۳ گونه انحصاری یزد هستند (میرحسینی و همکاران، ۱۳۸۸). در شکل ۱ محدوده جغرافیایی منطقه پژوهش نشان داده شده است.

منطقه ندوشن در استان یزد به دلیل شرایط اقلیمی خشک و نیمه‌خشک، پوشش گیاهی خاصی دارد که شامل گونه‌های مقاوم به خشکی مانند درمنه دشتی (*Artemisia sieberi*) و اسپند (*Peganum harmala*) است. این گیاهان هم به حفظ تنوع زیستی کمک می‌کنند و هم از منابع مهم دارویی شناخته می‌شوند. بهره‌برداری از این گیاهان دارویی به‌ویژه در میان مردم محلی از اهمیت اقتصادی زیادی برخوردار است، زیرا این گیاهان می‌توانند به‌عنوان منبع درآمد و تأمین نیازهای دارویی جامعه عمل کنند. با این حال، شدت چرای دام و بهره‌برداری غیرمجاز می‌تواند به کاهش پوشش گیاهی و در نتیجه کاهش تولید و تنوع گیاهی منجر شود که تهدیدی برای معیشت مردم محلی به شمار می‌آید (فخیمی ابرقویی و جوادی، ۲۰۱۴؛ رشتیان و همکاران، ۲۰۲۱).

۲.۲. روش پژوهش

برای دستیابی به هدف پژوهش یعنی شناسایی پیشایندها و پسابندهای زنجیره ارزش گیاهان دارویی در راستای توانمندسازی بهره‌برداران مراتع ندوشن استان یزد، محقق از روش داده‌بنیاد استفاده کرده است (عاشوری و همکاران، ۱۴۰۲). نظریه داده‌بنیاد از متداول‌ترین روش‌های کیفی در تحقیقات علوم اجتماعی است (Case & Light, 2011; Mohajan & Mojajan, 2022) این نظریه که هدف آن تبیین و درک پدیده‌های اجتماعی است، نوعی فرایند تحقیق استقرایی از پایین به بالا است که به‌جای استنباط فرضیه‌ها از نظریه‌های موجود، از استخراج مفاهیم مرتبط از داده‌های مصاحبه برای ساختن نظریه حمایت می‌کند (Holt et al, 2022) و بنابراین ابزاری منظم و دقیق برای جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل داده‌هاست که تلاش می‌کند موقعیت‌های اجتماعی را از طریق تجارب افراد بررسی کند (Engward, 2013).

1. Asteraceae
2. Papilionaceae
3. Brassicaceae
4. Lamiaceae

شکل ۱. محدوده جغرافیایی منطقه پژوهش

نظریه داده‌بنیاد به چند رویکرد مهم تقسیم می‌شود که یکی از آنها رویکرد گلگیری است. رویکرد گلگیری به دلیل وفاداری عالی به ایده‌های اولیه، «کلاسیک» نامیده می‌شود. که در سال ۱۹۶۷ منتشر شد (Mohajan & Mohajan, 2023). محققان این رویکرد ادعا می‌کنند که داده‌ها یک نظریه واقعی را نشان می‌دهند (Mills et al, 2006). هدف از تجزیه و تحلیل رویکرد کلاسیک، افشای مشکل اصلی در یک حوزه اساسی و همچنین حل آن مشکل است (Hernandez et al, 2009). رویکرد کلاسیک نظر شرکت‌کنندگان را مشاهده و آنها را حول محور چالش‌های اصلی بررسی می‌کند. بنابراین نوعی روش‌شناسی مبتنی بر دیدگاه است (Glaser, 1978). از این رو با توجه به انتخاب روش و رویکرد انتخابی که کلاسیک یا ظاهرشونده است، پژوهشگر تحلیل داده‌ها را براساس کدگذاری باز، محوری و انتخابی انجام می‌دهد و سپس با انتخاب کدهای گزینشی به شناسایی و دسته‌بندی پیش‌بیندها و پس‌بیندهای زنجیره ارزش گیاهان دارویی در راستای توانمندسازی بهره‌برداران مراتع ندوشن استان یزد می‌پردازد.

به همین منظور جامعه تحت بررسی در پژوهش حاضر، خبرگان نظری و تجربی بودند. خبرگان نظری استادان دانشگاه با سابقه کاری بیش از ۵ سال و فعالیت پژوهشی مرتبط در زمینه زنجیره ارزش (۱۰ نفر) و خبرگان تجربی، بهره‌برداران بومی در حوزه گیاهان دارویی با سابقه کاری بیش از ۵ سال (۱۵ نفر) و واسطه‌گران خرید و فروش گیاهان دارویی در حوزه ندوشن استان یزد (۵ نفر) بودند.

۳.۲. گردآوری داده‌ها

برای گردآوری اطلاعات از هر دو روش کتابخانه‌ای و میدانی استفاده شد. مصاحبه عمیق و نیمه‌ساختاریافته اصلی‌ترین ابزار گردآوری داده‌ها بود. در این خصوص، محقق به هدایت همه مصاحبه‌ها اقدام کرد. با توجه به اهداف تحقیق، از روش نمونه‌گیری هدفمند برای انتخاب نمونه‌های آماری استفاده شد، چراکه نیاز بود افراد نمونه خبره باشند. نمونه‌گیری هدفمند که به آن

نمونه‌گیری غیراحتمالی، هدفدار یا کیفی نیز می‌گویند، به معنای انتخاب هدفدار واحدهای پژوهش برای کسب دانش یا اطلاعات است (گیل، ۲۰۲۰).

بر این اساس، در این تحقیق با روش نمونه‌گیری هدفمند با سه گروه شامل بهره‌برداران بومی، واسطه‌گران، و مدیران و استادان مصاحبه شد. از نظر حجم نمونه در پژوهش‌های کیفی از جمله روش داده‌بنیاد تعداد ۲۰ تا ۳۰ مصاحبه توصیه شده است (2021.Barzegar؛ پاک‌گوهر و خلیلی، ۲۰۲۲). اما گردآوری داده‌ها تا جایی ادامه پیدا می‌کند که به اشباع نظری برسد. اشباع نظری زمانی حاصل می‌شود که جمع‌آوری داده‌های اضافی بینش یا مضمون جدیدی ارائه نکند. تا رسیدن به اشباع نظری تعداد دقیق مصاحبه‌ها ممکن است متفاوت باشد، اما هدف این است که مصاحبه با شرکت‌کنندگان تا زمانی که مفاهیم جدیدی از داده‌ها پدیدار نشود ادامه یابد (Ünlü & Qureshi, 2023؛ Conlon et al., 2020). بنابراین در پژوهش حاضر نیز گردآوری داده‌ها با ۲۸ مصاحبه به اشباع نظری رسید، اما برای اطمینان بیشتر تا ۳۰ مصاحبه ادامه یافت. مصاحبه عمیق نیمه‌ساختاریافته به مصاحبه‌شونده اجازه می‌دهد که بدون هیچ محدودیتی تا حد ممکن آنچه را که تجربه کرده و چگونگی درک، عمل و رفتار آن را تشریح کند. منظور از مصاحبه با خبرگان، مصاحبه با افرادی است که در حوزه کاری خود تأثیرگذار، معروف و آگاه‌اند (parter2018)، زیرا با استفاده از ابزار مصاحبه می‌توان به زبان خود شرکت‌کنندگان از تجربه آنان آگاه شد (سرمد و همکاران، ۱۳۹۹).

۴.۲. تجزیه و تحلیل داده‌ها

رویکرد ظاهرشونده (گلیزری) در سه مرحله اصلی صورت می‌پذیرد: ۱. کدگذاری باز؛ ۲. کدگذاری محوری؛ ۳. کدگذاری انتخابی (رفاعی و همکاران، ۱۳۹۹) که مراحل کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی گام‌های اصلی رویکرد گلیزری هستند.

کدگذاری باز

کدگذاری باز، اولین و مهم‌ترین مرحله در تجزیه و تحلیل داده‌هاست. در این مرحله، محقق به بررسی دقیق داده‌ها می‌پردازد و با مطالعه دقیق متن مصاحبه‌ها، مفاهیم اولیه را استخراج می‌کند. محقق با طرح سؤال‌هایی مانند «این جمله از مصاحبه چه چیزی را بیان می‌کند؟»، «منظور گوینده چیست؟» و «چه مفهومی در این داده نهفته است؟»، به تحلیل داده‌ها می‌پردازد. در این مرحله، محقق تلاش می‌کند که با کنار هم قرار دادن مفاهیم مشابه، مقوله‌های اولیه را شکل دهد. محقق با استفاده از کدگذاری باز با شناسایی مفاهیم و مقوله‌های اولیه، زمینه را برای مراحل بعدی کدگذاری (محوری و انتخابی) فراهم می‌کند (Liu et al, 2022).

کدگذاری محوری

کدگذاری محوری مرحله دوم تجزیه و تحلیل داده‌هاست. در این مرحله، محقق به ایجاد ارتباط مفاهیم شناسایی شده در مرحله کدگذاری باز می‌پردازد. هدف اصلی کدگذاری محوری، ایجاد پیوند بین مقوله‌ها و زیرمقوله‌ها و ایجاد یک مدل پارادایمی است. در این مرحله، محقق همچنین به دنبال شناسایی مقوله محوری یا هسته است. مقوله محوری، مقوله‌ای است که دیگر مقوله‌ها به آن مرتبط می‌شوند و می‌تواند تمام یا بخش اعظمی از پدیده تحت بررسی را توضیح دهد. کدگذاری محوری به محقق کمک می‌کند که با ایجاد ارتباط بین مقوله‌ها و ایجاد یک مدل پارادایمی، زمینه را برای اجرای مرحله نهایی کدگذاری (کدگذاری انتخابی) فراهم کند (Vollstedt & Rezat, 2019).

کدگذاری انتخابی

کدگذاری انتخابی، مرحله نهایی و مهم در فرایند تجزیه و تحلیل داده‌هاست که پس از کدگذاری باز و محوری انجام می‌گیرد. در این مرحله، محقق به انتخاب و تمرکز بر مقوله‌های محوری و مهم‌تر می‌پردازد تا چارچوبی جامع و یکپارچه برای تبیین پدیده تحت بررسی ایجاد کند. هدف اصلی کدگذاری انتخابی، ادغام و سازماندهی مقوله‌ها به گونه‌ای است که روایتی منسجم و قابل فهم از داده‌ها ارائه دهد. محقق با استفاده از مفاهیم و ارتباطات شناسایی شده در مراحل قبلی، به بررسی دقیق‌تر و عمیق‌تر

مقوله‌های مهم می‌پردازد و سعی می‌کند الگوها و روابط بین آنها را شفاف‌تر کند. در این مرحله، محقق همچنین در پی شناسایی و تأکید بر مقوله‌های اصلی است که می‌توانند به بهترین شکل پدیده را تبیین کنند و سبب درک عمیق‌تری از موضوع تحقیق شوند. کدگذاری انتخابی، فرایند تحلیلی نهایی است که به محقق کمک می‌کند یافته‌های خود را به صورت منسجم و قابل ارائه درآورد و به درک بهتری از پدیده‌های پیچیده دست یابد (Corbin & Strauss, 1990).

۲.۵. رؤیایی و پایایی

به منظور بررسی و ارزیابی مدل از پنج نفر از خبرگان گیاهان دارویی در حوزه ندوشن استان یزد خواسته شد که مدل موجود را ارزیابی کنند. همه خبرگان مدل را تأیید کردند. همین‌طور به منظور تعیین پایایی کدهای شناسایی شده در اختیار استادان قرار گرفت و پایایی از طریق ضریب توافق میان کدگذاران بررسی شد. بنابراین به طور تصادفی کدگذاری پنج مصاحبه به دو کدگذار مجرب (استادان) داده شد. در پایان ضریب توافق ایشان ۹۱ درصد محاسبه شد که نشان‌دهنده توافق زیاد کدگذاران بود.

۳. یافته‌ها

بر اساس نتایج در مرحله کدگذاری باز و تحلیل مصاحبه‌ها ۳۹ کد باز استخراج شد و براساس تجزیه و تحلیل در مرحله کدگذاری محوری، ۱۹ کد محوری و ۴ کد انتخابی (اقلیم و آب‌وهوا، پتانسیل منطقه برای کشت گیاهان دارویی، بودجه و سرمایه اولیه و حفظ زنجیره ارزش گیاهان دارویی) برای پیشایندها شناسایی شد.

۳.۱. اطلاعات توصیفی مشارکت‌کنندگان

در این پژوهش، با ۳۰ نفر مصاحبه انجام گرفت که شامل گروه‌های مختلفی از مشارکت‌کنندگان بود. از این تعداد، ۱۵ نفر از بهره‌برداران محلی، ۱۰ نفر از محققان و کارشناسان و ۵ نفر از واسطه‌گران فعال در این حوزه بودند. توزیع سنی مشارکت‌کنندگان به این شرح بوده است که ۳ نفر بین ۲۰ تا ۳۰ سال، ۴ نفر بین ۳۰ تا ۴۰ سال، ۱۳ نفر بین ۴۰ تا ۵۰ سال، ۵ نفر بین ۵۰ تا ۶۰ سال و ۵ نفر بین ۶۰ تا ۷۰ سال بودند. بیشتر مشارکت‌کنندگان (۱۳ نفر) در گروه سنی ۴۰ تا ۵۰ سال قرار دارند که ممکن است نشان‌دهنده این موضوع باشد که سنین زیادتر (۵۰ تا ۷۰ سال) به دلیل کهنولت سن ممکن است توانایی کمتری در انجام دادن فعالیت‌های فیزیکی داشته باشند، درحالی که سنین کمتر (۲۰ تا ۳۰ سال) ممکن است تجربه کافی نداشته باشند. بنابراین گروه سنی ۴۰ تا ۵۰ سال به عنوان گروهی با تجربه و دانش بیشتر، قابلیت ارائه نظرات مؤثرتر در مواجهه با چالش‌های موجود در این حوزه را دارند.

از نظر جنسیت ۱۰ نفر از شرکت‌کنندگان زن و ۲۰ نفر مرد بودند. این نسبت نشان‌دهنده این است که در زمینه کشت و برداشت گیاهان دارویی، مردان به طور چشمگیری بیشتر از زنان مشارکت دارند. این موضوع می‌تواند به چالش‌های موجود در این حوزه اشاره داشته باشد که ممکن است مانع مشارکت بیشتر زنان شود. عواملی مانند دسترسی به منابع، آموزش و حمایت‌های اجتماعی می‌توانند در این نبود توازن نقش داشته باشند.

همچنین در زمینه تحصیلات، ۵ نفر دارای مدرک دکتری، ۴ نفر دارای مدرک کارشناسی ارشد، ۴ نفر دارای مدرک کارشناسی، ۸ نفر دارای دیپلم و ۹ نفر نیز زیر دیپلم بودند. مشارکت‌کنندگان با تحصیلات عالی (۵ نفر دکتری و ۴ نفر کارشناسی ارشد) ممکن است دیدگاه‌های تحلیلی و علمی‌تری درباره موضوعات تحقیق داشته باشند. آنها ممکن است به چالش‌های علمی و تحقیقاتی توجه بیشتری داشته باشند و نظرشان بر مبنای داده‌ها و شواهد علمی باشد. همچنین مشارکت‌کنندگان با تحصیلات کمتر (۸ نفر دیپلم و ۹ نفر زیر دیپلم) ممکن است تجارب عملی و روزمره‌تری از کشت و برداشت گیاهان دارویی ارائه دهند. این گروه ممکن است بر مشکلات و چالش‌های عملی کار تأکید کنند. در نهایت، بیشتر بودن نسبت افراد دارای تحصیلات کمتر، می‌تواند نشان‌دهنده نیاز به توجه بیشتر به تجارب عملی این گروه و همچنین اهمیت ایجاد پل ارتباطی بین دانش نظری و تجارب عملی در زمینه‌های مرتبط باشد.

۲.۳. تحلیل داده‌ها براساس رویکرد کلیدی

شناسایی پیشایندها

بر این اساس نتایج پژوهش، ۱۸ کد محوری، شامل (اقلیم مناسب منطقه برای کشت گیاهان دارویی، کویری بودن، خشکسالی یا ترسالی، آب و دمای کافی، پدیده گردوغبار (ریزگردها)، وجود خاک حاصلخیز منطقه برای کشت گیاهان دارویی، موقعیت جغرافیای مناسب منطقه برای کشت گیاهان دارویی، نوع و ترکیب پوشش گیاهی منطقه، تنوع گونه‌های گیاهی در منطقه، شایستگی مراتع برای بهره‌برداری گیاهان دارویی، محبوبیت استفاده از گیاهان دارویی توسط مردم، ارائه وام‌های کم‌بهره، ارائه تسهیلات مالی، پوشش بیمه‌ای محصول، حمایت دولت، جایگزینی گونه مشابه به‌جای گونه دارویی، افزایش خام‌فروشی گیاهان دارویی و زمان مناسب برداشت) به‌دست آمده است.

براساس کدهای محوری شناسایی‌شده، کدگذاری انتخابی صورت گرفته که در جدول ۱ نحوه کدگذاری انتخابی ارائه شده است.

جدول ۱. کدگذاری انتخابی پیشایندها زنجیره ارزش گیاهان دارویی منطقه ندوشن استان یزد

کد انتخابی	کد محوری
اقلیم و آب‌وهوا	اقلیم مناسب منطقه برای کشت گیاهان دارویی کویری بودن خشکسالی یا ترسالی آب و دمای کافی پدیده گردوغبار (ریزگردها)
پتانسیل منطقه برای کشت گیاهان دارویی	وجود خاک حاصلخیز منطقه برای کشت گیاهان دارویی موقعیت جغرافیای مناسب منطقه برای کشت گیاهان دارویی نوع و ترکیب پوشش گیاهی منطقه تنوع گونه‌های گیاهی در منطقه شایستگی مراتع برای بهره‌برداری گیاهان دارویی محبوبیت استفاده از گیاهان دارویی توسط مردم
بودجه و سرمایه اولیه	ارائه وام‌های کم‌بهره ارائه تسهیلات مالی پوشش بیمه‌ای محصول حمایت دولت
حفظ زنجیره ارزش گیاهان دارویی	جایگزینی گونه مشابه به‌جای گونه دارویی افزایش خام‌فروشی گیاهان دارویی زمان مناسب برداشت

بر این اساس نتایج کدگذاری، از ۱۸ کد محوری و ۴ کد انتخابی، (اقلیم و آب‌وهوا، پتانسیل منطقه برای کشت گیاهان دارویی، بودجه و سرمایه اولیه و حفظ زنجیره ارزش گیاهان دارویی) به‌دست آمد.

شناسایی پسابندها

براساس نتایج پژوهش، ۳۵ کد محوری شامل (ارتقای سلامت عمومی، بهبود کیفیت زندگی، تقویت سیستم ایمنی، بهبود فرهنگ‌سازی مصرف درمانی گیاهان دارویی، تولید محصولات سالم، کاهش رکود و بحران بازار، رونق بازار گیاهان دارویی، افزایش صادرات گیاهان دارویی، افزایش فروش محصولات گیاهان دارویی، افزایش مصرف‌کنندگان گیاهان دارویی، تنوع در تولید گیاهان دارویی، توسعه شبکه فروش، استفاده چندمنظوره از مراتع، حفاظت از تنوع زیستی، حفاظت از منابع آب، حفاظت از خاک، تمرکززدایی در احیای گنجینه گیاهان دارویی، تمرکز بر سلامت مرتع و اکوسیستم، حفاظت از مراتع، جلوگیری از خطر انقراض برخی گیاهان دارویی به‌دلیل برداشت بی‌رویه از رویشگاه‌های گیاهان دارویی، افزایش درآمد خانوارها، کاهش بیکاری و اشتغال‌زایی، توسعه اقتصادی منطقه، کارآفرینی، ارزآوری، خودکفایی، کاهش وابستگی به واردات، کاهش مهاجرت به شهرها،

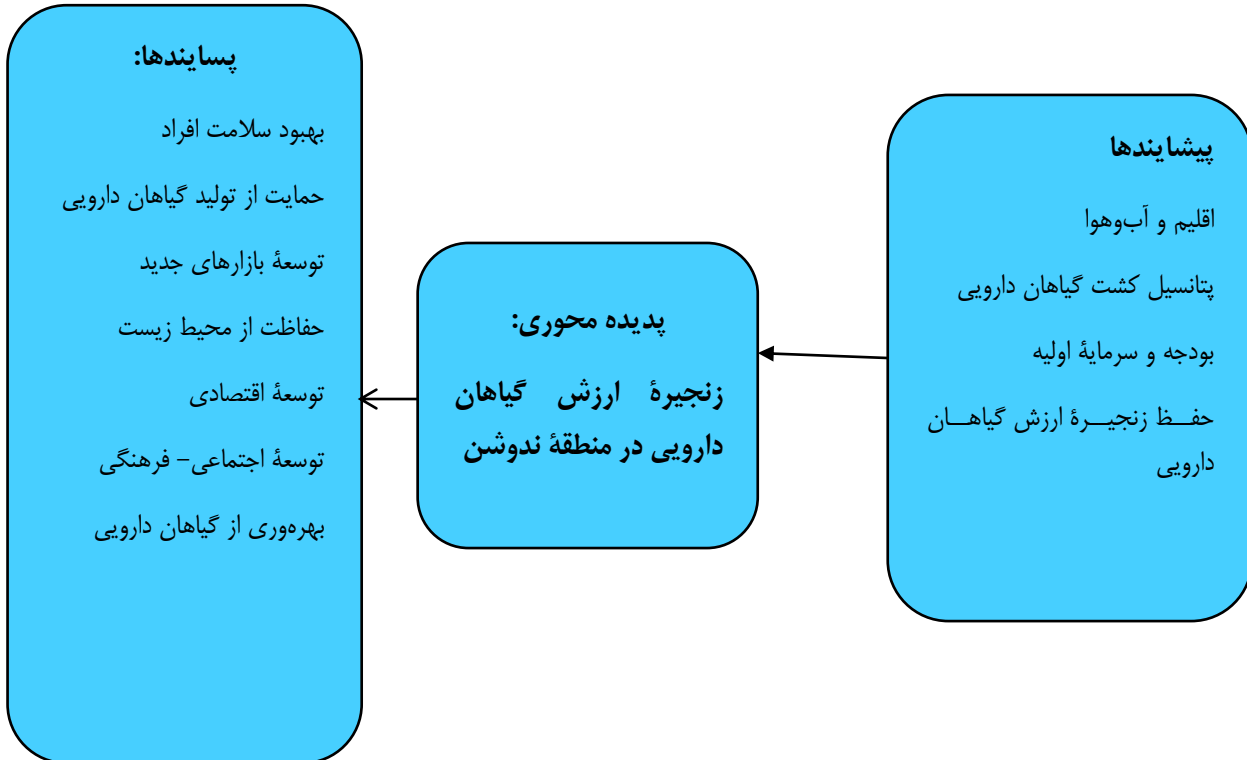
نهادینه شدن مشارکت مردمی، همسو شدن سنت‌های محلی با حفظ اکوسیستم، دستیابی به روش‌های تولید و بهره‌برداری و توزیع کم‌هزینه و به‌صرفه از لحاظ اقتصادی، اکتشاف و استفاده از گیاهان دارویی نادر، افزایش اثربخشی تولید، توسعه کشت دیم گیاهان دارویی در منطقه و کاشت گیاهان دارویی مقاوم به تنش‌های محیطی) به‌دست آمد.

بر اساس کدهای محوری شناسایی‌شده، کدگذاری انتخابی صورت گرفت که در جدول ۲ نحوه کدگذاری انتخابی ارائه شده است.

جدول ۲. کدگذاری پسایندهای زنجیره ارزش گیاهان دارویی منطقه ندوشن استان یزد

کد انتخابی	کد محوری
بهبود سلامت افراد	ارتقای سلامت عمومی بهبود کیفیت زندگی تقویت سیستم ایمنی بهبود فرهنگ‌سازی مصرف درمانی گیاهان دارویی تولید محصولات سالم
حمایت از تولید گیاهان دارویی	کاهش رکود و بحران بازار رونق بازار گیاهان دارویی افزایش صادرات گیاهان دارویی
توسعه بازارهای جدید	افزایش فروش محصولات گیاهان دارویی افزایش مصرف‌کنندگان گیاهان دارویی تنوع در تولید گیاهان دارویی توسعه شبکه فروش استفاده چندمنظوره از مراتع
حفاظت از محیط زیست	حفاظت از تنوع زیستی حفاظت از منابع آب حفاظت از خاک تمرکززدایی در احیای گنجینه گیاهان دارویی تمرکز بر سلامت مرتع و اکوسیستم حفاظت از مراتع جلوگیری از خطر انقراض برخی گیاهان دارویی به‌دلیل برداشت بی‌رویه از رویشگاه‌های گیاهان دارویی
توسعه اقتصادی	افزایش درآمد خانوارها کاهش بیکاری و اشتغال‌زایی توسعه اقتصادی منطقه کارآفرینی ارزآوری خودکفایی کاهش وابستگی به واردات
توسعه اجتماعی- فرهنگی	کاهش مهاجرت به شهرها نهادینه شدن مشارکت مردمی همسو شدن سنت‌های محلی با حفظ اکوسیستم
بهره‌وری از گیاهان دارویی	دستیابی به روش‌های تولید و بهره‌برداری و توزیع کم‌هزینه و به‌صرفه از لحاظ اقتصادی اکتشاف و استفاده از گیاهان دارویی نادر افزایش اثربخشی تولید توسعه کشت دیم گیاهان دارویی در منطقه کاشت گیاهان دارویی مقاوم به تنش‌های محیطی

بر این اساس نتایج کدگذاری از ۳۵ کد محوری و ۷ کد انتخابی، (بهبود سلامت افراد، حمایت از تولید گیاهان دارویی، توسعه بازارهای جدید، حفاظت از محیط زیست، توسعه اقتصادی، توسعه اجتماعی- فرهنگی، بهره‌وری از گیاهان دارویی) به‌دست آمد. با توجه به نتایج مستخرج از جدول ۱ در زمینه پیشایندها و جدول ۲ در زمینه پسایندها، مدل پیشایندها و پسایندهای زنجیره ارزش گیاهان دارویی در مراتع ندوشن استان یزد در شکل ۲ ارائه شده است.

شکل ۲. مدل پیشایندها و پسایندهای زنجیره ارزش گیاهان دارویی در مراتع ندوشن استان یزد

این مدل براساس داده‌های جمع‌آوری شده از ۳۰ نفر از خبرگان در این حوزه طراحی شده و شامل عوامل مؤثر بر در تبیین زنجیره ارزش گیاهان دارویی و پیامدهای آن است. این مدل به‌منظور تقویت زنجیره ارزش گیاهان دارویی و استفاده بهینه از مراتع طراحی شده است و بر اهمیت همکاری بهره‌برداران، دولت و نهادهای آموزشی تأکید دارد. شناسایی و تحلیل این پیشایندها و پسایندها می‌تواند الگویی برای استفاده در دیگر مناطق مشابه کشور باشد.

۴. بحث و نتیجه‌گیری

هدف اصلی پژوهش حاضر، شناسایی پیشایندها و پسایندهای زنجیره ارزش گیاهان دارویی در مراتع ندوشن استان یزد بوده است. به این منظور محقق از روش داده‌بنیاد و نظریه گلیزری و رویکرد کلاسیک یا ظاهرشونده برای تحلیل داده‌های گردآوری شده از طریق مصاحبه با خبرگان نظری و تجربی استفاده کرد. بعد از تحلیل مصاحبه‌ها کدگذاری محوری و انتخابی در هر یک از دسته‌های پیشایندها و پسایندها به‌طور مجزا صورت گرفت. در نهایت پیشایندها شامل ۱۸ کد محوری و ۴ کد انتخابی شناسایی شد که پیشایندها عبارت‌اند از:

اقلیم و آب‌وهوا: اقلیم مناسب منطقه برای کشت گیاهان دارویی، کویری بودن، خشکسالی یا ترسالی، آب و دمای کافی، پدیده گردوغبار(ریزگردها).

با توجه به اینکه گیاهان دارویی برای رشد و نمو مطلوب به شرایط آب‌وهوایی خاصی نیاز دارند. عواملی مانند دما، بارندگی و رطوبت نقش اساسی در تعیین مناسب بودن منطقه برای کشت این گیاهان دارند (Guo et al, 2023). نتایج این یافته‌ها با برخی پژوهش‌های پیشین همسو است؛ از جمله یافته‌های میری و همکاران (۲۰۱۸)، زیرا شرایط آب‌وهوایی خاص هر منطقه پتانسیل

منطقه را در زنجیره ارزش انواع گیاهان دارویی رقم می‌زند. بنابراین می‌توان نتیجه گرفت که کشت گیاهان دارویی، نیازمند درک اقلیم محلی و الگوهای آب‌وهوایی برای تضمین تولید موفق و پایدار است.

پتانسیل منطقه برای کشت گیاهان دارویی: وجود خاک حاصلخیز منطقه برای کشت گیاهان دارویی، موقعیت جغرافیای مناسب منطقه برای کشت گیاهان دارویی، نوع و ترکیب پوشش گیاهی منطقه، تنوع گونه‌های گیاهی در منطقه، شایستگی مراتع برای بهره‌برداری گیاهان دارویی و محبوبیت استفاده از گیاهان دارویی توسط مردم. این یافته‌ها با نتایج برخی پژوهش‌های پیشین از جمله لو و همکاران (۲۰۲۴) و خوزه و اومس (۲۰۱۰) همسو است.

پتانسیل منطقه برای گیاهان دارویی نقش حیاتی در ایجاد زنجیره ارزش مؤثر دارد. با استفاده از پتانسیل منطقه برای گیاهان دارویی، پرداختن به تقاضا و نیاز و تقویت همکاری ذی‌نفعان، می‌توان قابلیت اقتصادی گیاهان دارویی را افزایش داد و در نتیجه به توسعه پایدار و بهبود معیشت کمک کرد.

بودجه و سرمایه اولیه: ارائه وام‌های کم‌بهره، ارائه تسهیلات مالی، بیمه نداشتن محصول (نبود پوشش بیمه‌ای محصول) و حمایت دولت. بودجه و سرمایه اولیه برای توانمندسازی بهره‌برداران مرتع بسیار مهم است، زیرا به‌عنوان عناصر اساسی در زنجیره ارزش گیاهان دارویی عمل می‌کنند. این ادعا با تحقیقاتی تأیید می‌شود که نشان می‌دهند جنبه‌های مالی کشت و تجارت گیاهان دارویی تأثیر چشمگیری بر معیشت جوامع وابسته به این منابع می‌گذارد (Zouwen, 2016; Balan et al, 2024). این یافته‌ها با نتایج رضایی و همکاران (۲۰۲۳) که بر اهمیت حمایت مالی در کاهش مشکلات مالی و اقتصادی تولیدات گیاهان دارویی تأکید می‌کند همسو است.

حفظ زنجیره ارزش گیاهان دارویی: مواردی مانند جایگزینی گونه مشابه به‌جای گونه دارویی، افزایش خام‌فروشی گیاهان دارویی و زمان مناسب برداشت با برخی پژوهش‌ها از جمله اندو^۱ و همکاران (۲۰۱۹) و سوسا و د فاطمیا فریرو (۲۰۲۳) همراستا است. در این زمینه می‌توان از پژوهش سوسا و د فاطمیا فریرو (۲۰۲۳) استنباط کرد که حفظ یک زنجیره ارزش پایدار برای گیاهان دارویی، مانند شبکه‌سازی و همکاری، برای موفقیت بلندمدت کسب‌وکارها و توسعه پایدار زنجیره ارزش کشاورزی-غذایی ضروری است. افزون‌بر این در پژوهشی مشابه، اندو و همکاران (۲۰۱۹) با بیان قیمت بیشتر محصولات فرآوری‌شده، خام‌فروشی را یکی از نقاط ضعف در این زمینه بیان کردند. بنابراین جایگزینی گونه‌های مشابه، افزایش فرآوری و عرضه محصولات با ارزش افزوده بیشتر و برداشت به‌موقع گیاهان دارویی در زمان مناسب، از راهکارهای مهم برای حفظ زنجیره ارزش گیاهان دارویی و توانمندسازی بهره‌برداران مراتع است که با نتایج پژوهش‌های پیشین نیز همسو است.

در بخش پسایندها، ۳۵ کد محوری و ۷ کد انتخابی شناسایی شد. پسایندهای شناسایی‌شده زنجیره ارزش گیاهان دارویی در مراتع ندوشن استان یزد عبارت‌اند از:

بهبود سلامت افراد: ارتقای سلامت عمومی، بهبود کیفیت زندگی، تقویت سیستم ایمنی، بهبود فرهنگ‌سازی مصرف درمانی گیاهان دارویی، تولید محصولات سالم. زنجیره ارزش گیاهان دارویی نقش مهمی در ارتقای سلامت و معیشت بهره‌برداران مراتع ندوشن استان یزد دارد. دسترسی به گیاهان دارویی از طریق تجارت و فرآوری، سبب بهبود سلامت عمومی و کیفیت زندگی افراد می‌شود. ایجاد زنجیره ارزش گیاهان دارویی در مراتع ندوشن، موجب بهبود فرهنگ‌سازی مصرف درمانی گیاهان دارویی در جامعه خواهد شد. همچنین، تولید محصولات سالم و طبیعی از گیاهان دارویی، نقش مؤثری در ارتقای سلامت افراد خواهد داشت. این نتیجه‌گیری همراستا با یافته‌های راجپوت و چادری (۲۰۱۸) است که بر نقش زنجیره ارزش گیاهان دارویی در بهبود سلامت و معیشت بهره‌برداران تأکید کرده‌اند. بنابراین توسعه و تقویت زنجیره ارزش گیاهان دارویی در مراتع ندوشن، می‌تواند به ارتقای سلامت و معیشت پایدار بهره‌برداران کمک شایانی کند.

حمایت از تولید گیاهان دارویی: کاهش رکود و بحران بازار، رونق بازار گیاهان دارویی و افزایش صادرات گیاهان دارویی. حمایت از تولید گیاهان دارویی، راهبردی مهم برای کاهش رکود و بحران بازار، رونق بازار گیاهان دارویی و افزایش صادرات این محصولات در نظر گرفته شده است. این نتایج با یافته‌های پژوهش اندو و همکاران (۲۰۱۹) همراستا است که نشان می‌دهد

تبیین استاندارد زنجیره ارزش و زنجیره تأمین گیاهان دارویی می‌تواند به رونق بازار و در نهایت حمایت از تولید و تولیدکنندگان منجر شود. در راستای توانمندسازی بهره‌برداران مراتع ندوشن استان یزد، تقویت زنجیره ارزش گیاهان دارویی می‌تواند راهکاری مؤثر برای حمایت از تولیدکنندگان و رونق بازار این محصولات در نظر گرفته شود. این امر نیازمند همکاری نزدیک میان دولت، تولیدکنندگان و دیگر ذی‌نفعان در این حوزه است تا بتوان به نتایج مطلوب دست یافت. همچنین شناسایی پسابندهای زنجیره ارزش گیاهان دارویی می‌تواند به درک بهتر اهمیت این زنجیره در توانمندسازی بهره‌برداران منجر شود. این پسابندها می‌توانند شامل افزایش درآمد، ایجاد اشتغال، بهبود معیشت و ارتقای سطح زندگی بهره‌برداران باشند. در نهایت با تقویت زنجیره ارزش گیاهان دارویی و حمایت از تولید این محصولات، می‌توان به توانمندسازی هرچه بیشتر بهره‌برداران مراتع ندوشن استان یزد و ارتقای سطح زندگی آنها کمک کرد.

توسعه بازارهای جدید: افزایش فروش محصولات گیاهان دارویی، افزایش مصرف‌کنندگان گیاهان دارویی، تنوع در تولید گیاهان دارویی، توسعه شبکه فروش، استفاده چندمنظوره از مراتع. توسعه بازارهای جدید به‌عنوان یکی از پیامدهای زنجیره ارزش گیاهان دارویی می‌تواند تأثیرات چشمگیری بر توانمندسازی بهره‌برداران مراتع ندوشن در استان یزد داشته باشد. با افزایش فروش محصولات گیاهان دارویی، جامعه مصرف‌کننده به‌طور چشمگیری گسترش می‌یابد و این امر می‌تواند به افزایش تنوع در تولید این محصولات منجر شود. به‌علاوه، توسعه شبکه فروش و تسهیل دسترسی به بازارهای جدید، به بهره‌برداران امکان می‌دهد که از منابع مراتع به شکل بهینه‌تری استفاده کنند. این رویکرد با یافته‌های طاغوتی و همکاران (۲۰۲۲) که بر اهمیت مدیریت مؤثر زنجیره ارزش و چالش‌های توسعه بازار تأکید دارند همسو است. با ایجاد یک زنجیره ارزش مؤثر، ذی‌نفعان خواهند توانست کاربران محلی را توانمند سازند و اطمینان حاصل کنند که مزایای کشت گیاهان دارویی به حداکثر می‌رسد که در نهایت به رشد اقتصادی و پایداری اکولوژیکی در منطقه کمک می‌کند. بنابراین تبیین صحیح زنجیره ارزش و تأمین گیاهان دارویی می‌تواند به حل چالش‌های توسعه بازارهای جدید و بهبود معیشت بهره‌برداران در استان یزد منجر شود. با توجه به پتانسیل اقتصادی و اهمیت گیاهان دارویی، این اقدامات نه تنها به رشد صنعت گیاهان دارویی کمک می‌کند، بلکه می‌تواند به بهبود شرایط اقتصادی و اجتماعی جوامع محلی نیز منجر شود.

حفاظت از محیط زیست: حفاظت از تنوع زیستی حفاظت از منابع آب، حفاظت از خاک، تمرکززدایی در احیای گنجینه گیاهان دارویی، تمرکز بر سلامت مرتع و اکوسیستم، حفاظت از مراتع، جلوگیری از خطر انقراض برخی گیاهان دارویی به دلیل برداشت بی‌رویه از رویشگاه‌های گیاهان دارویی. با توجه به یافته‌های پژوهش، توانمندسازی بهره‌برداران از طریق تبیین زنجیره ارزش و تأمین گیاهان دارویی می‌تواند به جلوگیری از انقراض برخی گیاهان دارویی به دلیل برداشت بی‌رویه کمک کند. این رویکرد نه تنها به حفظ منابع طبیعی کمک می‌کند، بلکه با ایجاد تعادل بین بهره‌برداری و حفاظت، به بهبود شرایط اقتصادی بهره‌برداران نیز منجر می‌شود. همچنین با اجرای برنامه‌های مدیریتی و علمی می‌توان به احیای گنجینه گیاهان دارویی و حفاظت از محیط زیست کمک کرد. افزون بر این، با توجه به اهمیت حفاظت از رویشگاه‌های طبیعی و تأکید بر مدیریت پایدار، می‌توان با جلوگیری از برداشت بی‌رویه و ترویج کشت گیاهان دارویی، به حفظ خاک و منابع آبی کمک کرد. این نتایج با یافته‌های پژوهش دشتی و همکاران (۱۴۰۱) همراستا است و نشان می‌دهد که رویکردهای علمی و مدیریتی می‌توانند به احیای گنجینه گیاهان دارویی و حفاظت از محیط زیست کمک کنند.

توسعه اقتصادی: افزایش درآمد خانوارها، کاهش بیکاری و اشتغال‌زایی، توسعه اقتصادی منطقه، کارآفرینی، ارزآوری، خودکفایی، کاهش وابستگی به واردات. پیامدهای ایجاد زنجیره ارزش گیاهان دارویی در توانمندسازی بهره‌برداران مراتع ندوشن استان یزد تأثیر چشمگیری بر توسعه اقتصادی این منطقه تأثیر می‌گذارد. این زنجیره ارزش می‌تواند به افزایش درآمد خانوارها، کاهش بیکاری و اشتغال‌زایی و در نتیجه توسعه اقتصادی منطقه منجر شود. با ایجاد فرصت‌های کارآفرینی و ارزآوری، این زنجیره به خودکفایی و کاهش وابستگی به واردات کمک می‌کند. همچنین نتایج این تحقیق با یافته‌های پژوهش مظهری و همکاران (۲۰۱۹) همخوانی دارد و نشان می‌دهد که زنجیره ارزش گیاهان دارویی می‌تواند به توسعه اقتصادی منجر شود. به‌عبارت دیگر، با توجه به پتانسیل‌های موجود در کشت و فرآوری گیاهان دارویی، می‌توان انتظار داشت که این زنجیره هم به

بهبود وضعیت معیشتی بهره‌برداران کمک کند و هم به‌عنوان عاملی مهم در توسعه پایدار اقتصادی منطقه عمل کند. در نهایت، توجه به این زنجیره ارزش می‌تواند به ارتقای کیفیت زندگی و افزایش سطح رفاه اجتماعی در جامعه محلی منجر شود.

توسعه اجتماعی - فرهنگی: کاهش مهاجرت به شهرها، نهادینه شدن مشارکت مردم، همسو شدن سنت‌های محلی با حفظ اکوسیستم. توسعه زنجیره ارزش گیاهان دارویی در مراتع ندوشن استان یزد می‌تواند پیامدهای اجتماعی و فرهنگی چشمگیری داشته باشد. با ایجاد این زنجیره، کاهش مهاجرت به شهرها و نهادینه شدن مشارکت مردم در فعالیت‌های اقتصادی و اجتماعی امکان‌پذیر می‌شود. این فرایند به همسو شدن سنت‌های محلی با حفظ اکوسیستم کمک می‌کند و می‌تواند به تقویت هویت فرهنگی و اجتماعی جامعه محلی منجر شود. یافته‌های پژوهش اندو و همکاران (۲۰۱۹) و سوزا و دفاطیما فریرو (۲۰۲۳) نشان می‌دهد که شبکه‌سازی و مشارکت مردم در زنجیره ارزش گیاهان دارویی می‌تواند به توسعه اجتماعی و فرهنگی بهره‌برداران منجر شود. به این ترتیب، با بهره‌برداری پایدار از منابع طبیعی و گیاهان دارویی، نه تنها معیشت محلی تقویت می‌شود، بلکه به حفظ محیط زیست و تنوع زیستی نیز کمک خواهد شد. این رویکرد را می‌توان به‌منزله مدلی موفق در دیگر مناطق مشابه نیز به‌کار گرفت و به توسعه پایدار و توانمندسازی جوامع محلی کمک کرد.

بهره‌وری از گیاهان دارویی: دستیابی به روش‌های تولید و بهره‌برداری و توزیع کم‌هزینه و به‌صرفه از لحاظ اقتصادی، اکتشاف و استفاده از گیاهان دارویی نادر، افزایش اثربخشی تولید، توسعه کشت دیم گیاهان دارویی در منطقه، کاشت گیاهان دارویی مقاوم به تنش‌های محیطی. یکی از پیامدهای مهم بهره‌وری از گیاهان دارویی در مراتع ندوشن استان یزد، دستیابی به روش‌های تولید و بهره‌برداری و توزیع کم‌هزینه و به‌صرفه از لحاظ اقتصادی است. این امر می‌تواند با اکتشاف و استفاده از گیاهان دارویی نادر و افزایش اثربخشی تولید محقق شود. همچنین توسعه کشت دیم گیاهان دارویی در منطقه و کاشت گیاهان دارویی مقاوم به تنش‌های محیطی از دیگر پیامدهای مثبت بهره‌وری از این گیاهان است. این اقدامات می‌تواند به افزایش تولید و درآمد بهره‌برداران منجر شود. نتایج پژوهش حاضر همسو با یافته‌های لو و همکاران (۲۰۲۴) نشان می‌دهد که زنجیره ارزش و تأمین گیاهان دارویی در صورت برنامه‌ریزی صحیح می‌تواند به صرفه اقتصادی برای کنشگران منجر شود. بنابراین با توجه به وجود گونه‌های ارزشمند گیاهی دارویی در مراتع استان یزد، بهره‌برداری صحیح و برنامه‌ریزی شده از این منابع می‌تواند در توانمندسازی و افزایش معیشت بهره‌برداران مراتع ندوشن مؤثر باشد.

با توجه به نتایج این پژوهش، می‌توان نتیجه گرفت که گیاهان دارویی هم یک منبع مهم اقتصادی هستند و هم ابزاری مؤثر در بهبود کیفیت زندگی و سلامت جامعه به شمار می‌روند. شناسایی پیشایندها و پسایندهای زنجیره ارزش گیاهان دارویی در منطقه ندوشن استان یزد نشان می‌دهد که عوامل اقلیمی، پتانسیل کشت، بودجه و سرمایه اولیه و حفظ زنجیره ارزش، به‌عنوان پیشایندهای مهم، نقش مهمی در موفقیت این زنجیره دارند. با این حال، چالش‌ها و محدودیت‌هایی نیز در پیاده‌سازی این پیشایندها وجود دارد، از جمله نبود دسترسی به منابع مالی کافی، نوسان‌های اقلیمی که می‌تواند بر تولید تأثیر بگذارد و کمبود دانش فنی در زمینه کشت و فرآوری گیاهان دارویی. همچنین فقدان زیرساخت‌های مناسب برای بازاریابی و توزیع محصولات، می‌تواند مانع تحقق کامل پتانسیل‌های این زنجیره شود. از سوی دیگر، پسایندهای شناسایی شده شامل بهبود سلامت افراد، حمایت از تولید، توسعه بازار، حفاظت از محیط زیست، بهره‌وری از گیاهان دارویی، توسعه اقتصادی و توسعه فرهنگی و اجتماعی، نشان‌دهنده تأثیرات مثبت و گسترده‌ای است که این زنجیره می‌تواند بر جامعه و محیط زیست داشته باشد. بنابراین تقویت زنجیره ارزش گیاهان دارویی و استفاده بهینه از مراتع هم به توسعه پایدار کمک می‌کند هم به بهبود کیفیت زندگی در منطقه می‌انجامد. این پژوهش بر اهمیت همکاری بهره‌برداران، دولت و نهادهای آموزشی با هدف بهره‌برداری بهینه از پتانسیل‌های موجود تأکید دارد. نتایج این تحقیق می‌تواند الگویی برای دیگر مناطق مشابه در کشور نیز باشد و به ترویج و توسعه بیشتر این صنعت کمک کند. از این رو با توجه به یافته‌ها، پیشنهاد‌های زیر به‌منظور بهره‌برداری در حوزه زنجیره ارزش گیاهان دارویی بیان می‌شود:

همکاری بین بهره‌برداران، دولت و نهادهای آموزشی

برای بهره‌برداری بهینه از پتانسیل‌های موجود در این حوزه، همکاری بهره‌برداران، دولت و نهادهای آموزشی ضروری است. دولت

می‌تواند با تخصیص بودجه و سرمایه اولیه و حمایت از تولید و توسعه بازار، زمینه را برای رونق این صنعت فراهم کند. نهادهای آموزشی نیز با آموزش و انتقال دانش به بهره‌برداران در زمینه کشت و پرورش گیاهان دارویی، می‌توانند به ارتقای سطح دانش و مهارت آنها کمک کنند.

توسعه زیرساخت‌های کشت گیاهان دارویی

با توجه به پتانسیل زیاد منطقه برای کشت گیاهان دارویی، توسعه زیرساخت‌های لازم مانند آبیاری، تجهیزات کشاورزی و انبارهای نگهداری محصول می‌تواند به افزایش تولید و بهره‌وری کمک کند. همچنین ایجاد مراکز تحقیقاتی و آزمایشگاهی برای بررسی خواص دارویی و دارا بودن استانداردهای لازم، می‌تواند به ارتقای کیفیت محصولات و ورود به بازارهای جهانی کمک کند.

حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی

گیاهان دارویی اثر مهمی در حفاظت از محیط زیست و منابع طبیعی دارند. با توسعه کشت گیاهان دارویی و کاهش برداشت از مراتع طبیعی، می‌توان به حفظ تنوع زیستی و جلوگیری از فرسایش خاک کمک کرد. همچنین استفاده از روش‌های کشاورزی پایدار مانند کشت مخلوط و تناوب زراعی می‌تواند به حفظ حاصلخیزی خاک و کاهش مصرف سموم و کودهای شیمیایی کمک کند.

توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی

با توجه به ارزش افزوده زیاد محصولات فرآوری شده گیاهان دارویی، توسعه صنایع تبدیلی و تکمیلی مانند عرقیات، اسانس‌ها و داروهای گیاهی می‌تواند به افزایش درآمد بهره‌برداران و توسعه اقتصادی منطقه کمک کند. همچنین ایجاد برندهای معتبر برای محصولات گیاهان دارویی می‌تواند به ارتقای جایگاه این محصولات در بازار و افزایش صادرات کمک کند. در مجموع، با اجرای این پیشنهادها و همکاری همه ذی‌نفعان، می‌توان به توسعه پایدار و بهبود کیفیت زندگی در منطقه ندوشن استان یزد کمک کرد. در راستای اجرای پژوهش حاضر، محقق با محدودیت‌هایی مواجه بوده است، از جمله محدودیت در جامعه تحت بررسی در منطقه ندوشن استان یزد و همچنین محدودیت روش به کاررفته به روش کیفی داده‌بنیاد و تحلیل داده‌ها با استفاده از رویکرد کلاسیک.

سپاس‌گزاری: این مقاله با حمایت مالی موسسه کسب و کار اجتماعی دانشگاه تهران به چاپ رسیده است؛ مولفان مقاله بر خود لازم می‌دانند کمال تشکر و امتنان را از موسسه مذکور اعلام دارند.

References

- Abecassis-Moedas, C. (2006) Integrating design and retail in the clothing value chain: an empirical study of the organization of design, *International Journal of Operations and Production Management*, 26(3/4), 412-428.
- Agize, M., & Zouwen, L. (2016). Spice and medicinal plants production and value chain analysis from South-West Ethiopia. *Journal of Pharmacy and Alternative Medicine*, 10, 126-144.
- Asaadi, A. M., & Khoshnood Yazdi, A. (2011). Phenological stage effects on forage quality of four forbs species. *Journal of Food Agriculture and Environment*, 9(2) 380-384.
- Ashuri, Z., Shabgoo Monsef, S. M., Shahroudi, K., & gholipour Soleimani, A. (2023). Financial implications of marketing model on sales improvement (case study: herbal pharmaceutical companies). *Financial Economics*, 17(62), 35-48.
- Balan, I., Zbancă, A., & Urîtu, V. (2024). Fezabilitatea și dezvoltarea sustenabilă a sectorului plantelor medicinale în Republica Moldova. *Vector European*, (1), 58-67.
- Barzegar, M. (2021). Qualitative analysis of effective psychological factors on stress and fear of COVID-19 virus during corona outbreak using grounded theory method (GTM). *Iranian Evolutionary Educational Psychology Journal*, 3(1), 59-65.
- Briske, D.D., Archer, S.R., Burchfield, E., Burnidge, W., Derner, J. D., Gosnell, H., ... & Stackhouse-Lawson, K. R. (2023). Supplying ecosystem services on US rangelands. *Nature Sustainability*, 6(12), 1524-1532.
- Case, J. M., & Light, G. (2011). Emerging research methodologies in engineering education research. *Journal of Engineering Education*, 100(1), 186-210.
- Cho, M. A., & Mutanga, O. (2021). Understanding participatory GIS application in rangeland use planning: a review of PGIS practice in Africa. *Journal of Land Use Science*, 16(2), 174-187.
- Cho, M. A., & Mutanga, O. (2021). Understanding participatory GIS application in rangeland use planning: A review of PGIS practice in Africa. *Journal of Land Use Science*, 16(2), 174-187.
- Conlon, C., Timonen, V., Elliott-O'Dare, C., O'Keeffe, S., & Foley, G. (2020). Confused about theoretical sampling? Engaging theoretical sampling in diverse grounded theory studies. *Qualitative health research*, 30(6), 947-959.
- Corbin, J. M., & Strauss, A. (1990). Grounded theory research: Procedures, canons, and evaluative criteria. *Qualitative sociology*, 13(1), 3-21.
- Costa, S., Liga, F., Gugliandolo, M. C., Sireno, S., Larcán, R., & Cuzzocrea, F. (2020). Antecedents of parental psychological control: A narrative review grounded in Self-Determination Theory perspective. *Maltrattamento e abuso all'infanzia*, (2020/2).
- Daba, B., & Mammo, S. (2024). Rangeland Degradation and Management Practice in Ethiopia: A Systematic review Paper. *Environmental and Sustainability Indicators*, 100413.
- Dashti, M., Motamedi, J., Muhaddes Hosseini, S. A., and Pour Abbas, M. H. (2022). Determining the economic value and utilization of medicinal plants in Farizi rangelands, Razavi Khorasan. *Technology and Medicinal Plants of Iran*, 4(2), 71-83. (In Persian).
- Devajit Mohajan, & Haradhan Kumar Mohajan. (2023). Families of Grounded Theory: A Theoretical Structure for Novel Researchers. *Studies in social science & humanities*, 2(3), 56-65.
- Engward, H. (2013). Understanding Grounded Theory. *Nursing Standard*, 28(7), 37-41.
- Fakhimi Abarghouie, E., & Javadi, S. A. (2014). Response of vegetation and soil chemical characteristics to different grazing intensities in steppe rangelands of Nodushan, Yazd province, Iran. *Iranian Journal of Range and Desert Research*, 21(1), 109-118. (In Persian).
- Fakhimi, E., J. Motamedi, Z. Gholipour, E.A. Soleimani & S. Shamsoddini, (2021). Economic evaluation of medicinal plants exploitation, Aliabad Mosiri rangelands, Koohrang Bakhtiari. *Journal of Range and Watershed Management*, 74(3): 633-647. (In Persian).
- Forouzeh, M.R., & Mirdeilami, S.Z. (2021). Factors affecting the non-acceptance of multiple-use projects from the viewpoints of rangeland utilizers. *Journal of Rangeland*, 16(4): 666-681. (In Persian).
- Ghaffari kohneforood, Y., Farzadmehr, J., Haghiyan, I., & Sangouni, H. (2023). Economic Evaluation of Medicinal and Forage Functions in Jalambadan Rangeland, Joveyn County. *Journal of Rangeland*. 17(3), 347-366.
- Gill, S. L. (2020). Qualitative sampling methods. *Journal of Human Lactation*, 36(4), 579-581.
- Glaser, B. (1978). Sensitivity: Advances in the methodology of grounded theory. Mill Valley: Sociology Press, Barney B. Glaser, and J. udith Holton, 'Staying Open: The Use of Theoretical Codes in Grounded Theory', *The Grounded Theory Review*, 5.
- Grounded Theory Perspective. *Research and Advances in Education*, 1(6), 50-60.
- Guo, Y., Zhang, S., Tang, S., Pan, J., Ren, L., Tian, X., ... & Zhang, Z. (2023). Analysis of the prediction of the suitable distribution of *Polygonatum kingianum* under different climatic conditions based on the MaxEnt model. *Frontiers in Earth Science*, 11, 1111878.

- Hassanpour, b. (2023). The formation and development of the agricultural value chain, the strategy of organizing the market of agricultural products. *Scientific-Research Quarterly of Agricultural Economics Research*, 15(1), 76-88. (In Persian).
- Hellin, J., & Meijer, M. (2006). Guidelines for value chain analysis, Food and Agriculture Organization (FAO). UN Agricultural Development Economics.
- Hernandez, C. A. (2009). Theoretical coding in grounded theory methodology. *Grounded Theory Review*, 8(3).
- Hishe, M., Asfaw, Z., & Giday, M. (2016). Review on value chain analysis of medicinal plants and the associated challenges. *Journal of Medicinal Plants Studies*, 4(3), 45-55.
- Holt, N.L., Pankow, K., Ormond, I., Jorgensen, H., Deal, C.J., Pynn, S.R. (2022). Grounded theory. *Int. Rev. Sport Exerc. Psychol.* 15 199–225.
- Jafarnejad, A., Mahdavi, A., Falah Shamsi, S. R., & Yousofpoor, R. (2019). Economic values of some services of Zagros rangelands ecosystem in Ilam province. *Journal of Rangeland*, 13(3), 436-449.
- Jose, M., & Umesh, K. B. (2010). Value Chain Analysis of Medicinal Plant Market in Kerala. Paper dipresentasikan pada Konferensi Internasional Tropentag pada tanggal 14-16 September 2010 di Zurich, Swiss.
- Liu, J., Yi, Y., & Wang, X. (2022). Influencing factors for effective teaching evaluation of massively open online courses in the COVID-19 epidemics: An exploratory study based on grounded theory. *Frontiers in psychology*, 13, 964836.
- Lv, G., Li, Z., Zhao, Z., Liu, H., Li, L., & Li, M. (2024). The factors affecting the development of medicinal plants from a value chain perspective. *Planta*, 259(5), 108.
- Mazhari, M., and Rasolzadeh, M. (2021). Analysis of the value chain of rose in Razavi Khorasan province. *Agricultural Economics and Development*, 35(3), 291-306. (In Persian).
- Mazhari, M., Rasolzadeh, M., Rouhani, H., and Dashti, M. (2019). Investigating the value chain of cumin in Razavi Khorasan province. *Technology and Medicinal Plants of Iran*, 3(2), 58-71. (In Persian).
- Mills, J., Bonner, A., & Francis, K. (2006). The development of constructivist grounded theory. *International journal of qualitative methods*, 5(1), 25-35.
- Mirhosseini, A., Zarezadeh, A., Baghestani Meybodi, N., & Soltanigard Faramarzi, M. (2010). Introduction of flora, biological form and geographical distribution of plants in Nodushan region (Yazd province). *Plant Environmental Physiology*, 4(16), 20-32.
- Miri, M., Sharifzadeh, M. Sh., Abdollahzadeh, G. H., and Abedi Sarostani, Ahmed. (2018). Investigating the supply chain in the agricultural sector (case study: production and cultivation of strawberries in Ramian city, Golestan province). *Entrepreneurship studies and sustainable development of agriculture*, 4(3), 89-104. (In Persian).
- Mishra, S., Chaudhuri, M., & Dey, A. K. (2021). Workplace bullying in top management: a constructivist grounded theory study. *International Journal of Human Resources Development and Management*, 21(2-3), 129-148.
- Mohajan, D., & Mohajan, H. K. (2022). Exploration of Coding in Qualitative Data Analysis:
- Nath, R. A. J. A. T., Kityania, S. I. B. A. S. H. I. S. H., Nath, D. E. E. P. A., Talkudar, A. D., & Sarma, G. A. D. A. P. A. N. I. (2023). An extensive review on medicinal plants in the special context of economic importance. *Asian J Pharm Clin Res*, 16(2), 6-11.
- Ndou, P., Taruvinga, B., Mofokeng, M. M., Kruger, F., Du Plooy, C. P., & Venter, S. L. (2019). Value chain analysis of medicinal plants in South Africa. *Studies on Ethno-Medicine*, 13(4), 226-236.
- Pak Gohar, A., & Khalili, M. (2022). Examining sample size in qualitative sampling methods. *Science Promotion*, 12(20), 270-297. (In Persian).
- Porter, M. (1985) *Competitive Advantage*, New York: The Free Press.
- Potter, A. (2018). Managing productive academia/industry relations: the interview as research method. *Media Practice and Education*, 19(2), 159-172.
- Rahimi Dehcheraghi, M., Arzani, H., Azarnivand, H., Jafari, M., & Zare Chahouki, M. (2023). Optimal rangeland management to improve rangeland livelihood (Case study of Lar Absar Mazandaran rangeland). *Iranian Journal of Range and Desert Research*, 30(1), 48-59. (In Persian).
- Rashtian, A., Karimipour, Z., & Ghasemi, Z. (2021). The effect of exploitation intensity on the kinetics of carbon mineralization in rangeland soil (case study: Sadrabad rangelands of Nadushan, Yazd province). *Research on support and protection of Iran's forests and rangelands*, 19(1), 19-30. (In Persian).
- Refaei, J., Hasani, R., & Mohammadi, M. (2020). Dimensions and components of teachers' professional learning community: a qualitative study. *Journal of School administration*, 11(8), 341-369.
- Rezaei, R., Mohajeri, A., Safa, L., Barzegar, T., & Khosravi, Y. (2023). Qualitative modeling of greenhouse products value chain problems in Zanjan province. *Agricultural Extension and Education Sciences of Iran*, 18(2), 1-17. (in Persian).

- Rivera J.O., Loya A.M., & Ceballos R. (2013). Use of herbal medicines and implications for conventional drug therapy medical sciences. *Alternative and Integrative Medicine*, 2(6), 130.
- Sarmad, V., Bazargan, V., & Hijazi, A. (2019). Research methods in behavioral sciences, Tehran: Age Publications, 9th edition. (In Persian).
- Savari, M. (2022). The role of social capital on rangeland conservation behavior among Saral region ranchers in Kurdistan province. *Journal of Natural Environment*, 75(4), 628-641. (In Persian).
- Serah, A. T., Hussin, H., & Suhairi, H. (2018). Antecedents of Children of Alcohol Abused Parents: Grounded Theory Analysis. *IRA International Journal of Education and Multidisciplinary Studies*, 11(3), 49-62.
- Shahrak, M., Naimian, N., Mahdavi, S. K., & ZamaniShourabi, E. (2022). Analysis of beneficiaries' tendencies towards rangeland individualization (Case study: Northwest rangelands of Golestan province. *Journal of Rangeland*, 16(2), 604-619.(In Persian).
- Singh, P. A., Dash, S., Choudhury, A., & Bajwa, N. (2024). Factors affecting long-term availability of medicinal plants in India. *Journal of Crop Science and Biotechnology*, 27(2), 145-173.
- Sousa, C., & de Fátima Ferreiro, M. (2023). Small, Smart and Sustainable: Networking to Develop the Medicinal and Aromatic Plants Value-Chain in Portugal. *European Countryside*, 15(3), 442-464.
- Sugita, M., Asanuma, J., Tsujimura, M., Mariko, S., Lu, M., Kimura, F., ... & Adyasuren, T. (2007). An overview of the rangelands atmosphere-hydrosphere-biosphere interaction study experiment in northeastern Asia (RAISE). *Journal of hydrology*, 333(1), 3-20.
- Taghouti, I., Cristóbal, R., Brenko, A., Stara, K., Markos, N., Chapelet, B., ... & Bonet, J. A. (2022). The market evolution of medicinal and aromatic plants: A global supply chain analysis and an application of the Delphi method in the Mediterranean area. *Forests* 13: 808.
- Ünlü, Z., & Qureshi, H. (2023). Theoretical Saturation in Grounded Theory Studies: An Evaluative Tool. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23(1), 139-162.
- Vollstedt, M., & Rezat, S. (2019). An introduction to grounded theory with a special focus on axial coding and the coding paradigm. *Compendium for early career researchers in mathematics education*, 13(1), 81-100.
- Zahra, W., Rai, S. N., Birla, H., Singh, S. S., Rathore, A. S., Dilnashin, H., ... & Singh, S. P. (2020). Economic importance of medicinal plants in Asian countries. *Bioeconomy for sustainable development*, 359-377.